

Научнай – практической конференция

Проект Темата:
«ОБону кыра эрдэбиттэн улэбэ иитии»

Толордо: «Тускул» оБо
саадын орто белех иитээччитэ:
Михайлова Марфа Гаврильевна

Далыр 2017с.

Улэм сыала: О5ону үлэннэн эппиэтинэстээх буоларга иитии; О5ону кыра эрдэ5иттэн айыл5а5а-сиргэ, дьиэ5э-уокка сахалыы тыынна сыбыаны уерэтии; О5ону үлэннэн иитиигэ бэйэ опытыгар оло5уран, ебугэлэрбит угэстэрин тутуьан иитэбит, такайабыт;

- **Соруктара:** кыра эрдэхтэн дьарыктаах буола5ына олоххо бэйэтин миэстэтин тирэхтээхтик турунар;
- О5ону үлэннэн иитиигэ, уерэтиигэ ис хобьонноро биир тумуктээх буолалларын ситиьэргэ кыьаллыы;
- хас биирдии о5о дьо5урун арыян, кыа5ын туьанан, уйул5атын уьугуннаран, үлэни ытыктыыр кьи буолан иитиллэрин уерэтии;

Саба5алааьын: _____ о5о дьарыктаах буолла5ына толкуйдуурга уерэнэр, элбэ5и сатыыр буолар.

Чинчийии: дьиэ үлэтэ арааьын кэтээн керуу; бэйэ үлэтин холобуругар үлэни ырытыы, тэннээьин; үлэлииргэ уерэнии.

Актуальнаьа: Билинни биьиги сайдыылаах олохпутугар о5о тас эйгэ кууьун тургэнник ылынар. Ол тумугэр тереппут, учуутал угус ыарахаттары керсер.

Ол иьин о5ону кыра сааьыттан үлэ5э иитии, бэйэтин салайынар, дьаьанар сатабылы сайыннарыыга, бары еттунэн сатабыллаах кьиини иитэн таьаарыахтаахпыт. Онон үлэ иитэр кууьэ – билинни кэмнэ саамай то5оостоох боппуруос буолар.

Улэ-о5о быьыытын майгытын чочуйар. Улэьит о5о иллэн бириэмэтэ суох буолан, онно- манна мэнээктээбэт, бэйэтин туттунар, керсуетук сылдьарга уерэнэр. Улэьит о5о олоххо ыарахаттары керсубэт, бэйэтин саастыылаа5ар чорбойон холобурга сылдьар.

Биьиги Михайловтар дьиэ кэргэттэрэ о5ону үлэннэн иитэбит ол керергут курдук биьиги дьоммут, сэргэбит ебугэлэрбит былыр былыргаттан үлэ5э уьуйулан, үлэлээн хамсаан озорбуттар. Дьиэ ис тас еттугэр кыра кыра тубук элбэх ол иьин о5олорбут дьарыктаах буоллуннар диэн о5олорбутун үлэ5э уьуйан арааска барытыгар сыьыаран үлэлэтэбит. Биьигини дьоммут кыра эрдэпититтэн тэннэ илдэ сылдьан араас үлэ5э куус кеме гынан үлэбит гына уьуйбуттара, билигин биьиги дьоммут угэстэрин сал5аан кинилэр тэрииммит кэтэх хаьаайыстыбаларын илдэ сылдьабыт. Ол курдук кыра эрдэпиттэн араас үлэ5э, техника5а сыьыарбыт тапталлаах таайбар Юрий Гаврильевичка Мунура суох махтанабын, ийэм Раиса Гаврильевна билинни кэмнэ субэ- ама, куус – кеме буолан абырыыр. Кинилэр ииппит такайбыт буоланнар олохпор билэтик атахпар уктэммитим.

Билигин мин о5олорум атахтарыгар туран элбэх эрэи керсубэттэрин курдук дьонум угэстэрин ханатан о5олорбун араас үлэ5э уерэтэбин, иитэбин. Ол курдук биьиги саас мас мастаан, дьиэ5э оттук масс кыстаан, муус киллэрэн, хайдыбыт масс тырыынкатын чыппаан гына хомуйан биьиэхэ кемелере олус дэлэй.

Ессе да саас сайынньы бириэмэ5э дьарыктаах буоларбы курдук расада озордунабут сайынын сибэккииннэн тиэргэммигин киэргэтэбит о5олорбут сайын устата о5уруокка, сибэккилэргэ уу кутан кемелеьеллер. Сайын о5олор ооньууларыгар суурэллэригэр – кетеллеругэр тиэргэн ыраас буоллун диэн тиэргэммитин хомуйабыт. Тыа дьоно буоларбыт быьыытынан сылгыбытын, суеьубутун илдэ сылдьабыт сайынын от оттоон суеьулэрбит кыстыыр отторун булабыт. Окко да о5ону мээнэ хаалларбакка кыралаан уерэтэн кыраабыл туттаран кылгас кэмнэ от харбаьан кеме буолаллар. Ону таьынан дьиэ иьинээ5и тубуккэ о5олор иьит сууйсан, дьиэ харбаьан, ас астаьан быырпах оносторго а5алара бултаан кэлбит булдун куьун ургэьэн куус кеме буолан кемелеьеллер. Улэни со5отох киьи кыайбат ол курдук бары субэннэн тэннэ кемелесуьэн үлэлээтэпитинэ үлэбит түргэнниек

тумуктэнэр уонна оҕо үлэҕэ сыстаҕас буоларын ситиһэбит. Кыыһын битэмииннээх утах оноһтон иһээри уонна барыанһа сир аһын арааһын хомуйабыт. Сайынны кыыһынны тубук буһпутун да кэннэ анны кыстыкка бэлэмнэһии тубук тийһэн кэлэр. Ол курдук кыстыкка бэлэмнэһии кэмигэр саха ыала буоламмыт сүеһунубутун ханатаары хотон ремоннаан, отторбутун чуһаһатан, муус ылан кыстыкпытыгар бэлэмнэнэбит. Ол курдук салгыы сүеһубутун бэрийһэн сылгыларбытын киллэртээн кыыһынны тубукпут дьэ тийһэн кэлэр

Саха ыала буоламмыт тыа сиригэр оһорбут быһыһытын кыыһыннары, сайыннары, саастары, куһуннэри үлэ уеһугэр сылдаһабыт ол курдук оһолорбутун үлэ арааһар уерэтэн иитэбит такайабыт.

Үлэ кыһини кыэргэтэр!